

منافع ملی بلندمدت و انرژی در حد رایگان

سیگنال‌های غلط

مشکل "کمبود انرژی" و به خصوص گاز طبیعی در زمستان سال جاری، ابعادی مستتر از مشکلات این حوزه را به مهمترین موضوع روز کشور تبدیل کرد. سیاست قیمت‌گذاری کشور غلط است.

آفت فشار و قطع گاز در سه استان شمالی و برخی از دیگر شهرهای واقع در سرشاخه‌های شبکه ملی انتقال گاز، رییس‌جمهور را راهی استان‌های شمالی و وزیر نفت را راهی مجلس کرد تا در جلسه‌ای غیرعلنی، به سؤالات نمایندگانی که از قطع گاز در حوزه‌های انتخابیه خود ناراضی و عصبانی بودند پاسخ گوید.

ابعاد مشکل

ورود یک توده هوای سرد به کشور در اواسط دی ماه از یک سو و قطع جریان ۲۰ میلیون مترمکعبی گاز ترکمنستان از سوی دیگر، موجب شد قطع جسته و گریخته و کوتاه‌مدت گاز در برخی شهرهای شمال غرب (که طی سال‌های گذشته به روالی معمول تبدیل شده بود)، به قطع گاز در سه استان شمال شرق کشور گسترش یابد. برای مقابله با مشکل ایجاد شده، در روزهای نخست، طی "توصیه‌های اخلاقی"، از مصرف‌کنندگان داخلی خواسته می‌شد که با صرفه‌جویی در مصرف، به رفع مشکل موقتی ایجاد شده کمک کنند. اما با سردتر شدن هوا و بارش سنگین برف در بیشتر استان‌ها و به خصوص استان‌های شمالی، گاز صنایع بزرگ با اطلاع قبلی محدود شد، تا

جایی که حتی مصرف‌کنندگان عمده‌ای مانند نیروگاه‌ها و صنایع فولاد نیز از این قاعده مستثنی نمانده و کوره‌های خود را بر روی سوخت دوم، سوئیچ کردند. به این ترتیب، وزارت نیرو و شرکت تواتر نیز به ارایه پیام‌های تلویزیونی پرداختند که مصرف‌کنندگان را به صرفه‌جویی در مصرف برق فرامی‌خواند. با این تغییرات، رکورد مصرف گاز ویل در کشور نیز در هفته منتهی به ۱۴ دی ماه، بالاترین حد خود را با ۱۰۱ میلیون و ۱۰۰ هزار لیتر در روز ثبت کرد.

جریان گاز صادراتی ایران به ترکیه نیز از اولین روزهای بروز کمبود در شبکه داخلی قطع شد و ترکیه طبق روال سال‌های قبل، در زمستان شاهد قطع جریان صادرات گاز از کشورمان بود. البته ترک‌ها اعلام کردند پیش‌بینی‌های لازم در این زمینه را انجام داده‌اند و با قطع جریان گاز، مشکلی از نظر مصرف داخلی ندارند. شرکت ملی گاز در این میان، با استفاده از حداکثر توان خود، به پمپاژ گاز در طول هزاران کیلومتر خطوط انتقال گاز کشور ادامه داد. اجرای چند خط جدید انتقال گاز در نخستین روزهای بحران سرما (برای گازرسانی به بخشی از شهرهای شمال شرق کشور)، بهره‌برداری حداکثر از ایستگاه‌های تقویت فشار موجود و رفع سریع برخی

در این سرفصل همچنین می‌خوانید:

۶۳ نبرد انرژی در نیجریه و عراق

۶۳ نوسانات قیمت نفت

۶۴ ارز جدید در بورس جدید؟

۶۵ اجرای طرح‌های پتروشیمی

۶۶ کوتاه انرژی

محدودیت‌های عملیاتی ایجاد شده در شبکه، بهره‌وری شبکه ملی انتقال گاز را به حداکثر رساند. با این حال، مشکل کمبود گاز، مشکلی نبود که بتوان با اقدامات مزبور، آن را جبران کرد. به منظور مقابله با این مشکل، صنعت نفت نیز تولید گاز را به رکورد جدیدی رساند. تولید گاز در روز ۲۲ دی، برای نخستین بار در کشور به ۴۶۰ میلیون مترمکعب در روز رسید که بر اساس اطلاعات منتشره، حدود ۹۰ درصد گاز تولیدی به مصرف خانگی اختصاص یافت. وزارت نفت، تزریق گاز به چاه‌های نفت را نیز متوقف کرد. اما سرمای سخت در بسیاری از استان‌ها همچنان ادامه داشت و فشار گاز همچنان در استان‌های شمالی بی‌رمق بود.

وزیر نفت در مجلس

شدت سرما و بروز مشکلات ناشی از آفت فشار گاز موجب شد نمایندگان، وزیر نفت را به مجلس فراخوانند. غلامحسین نوذری در پاسخ به سؤال نمایندگان، با اشاره به سرمای بی‌سابقه از یک سو و محدودیت‌های موجود در بخش عرضه گاز از سوی دیگر، گفت: "ما توان اجرای پروژه‌های مهندسی خود را داریم، اما در بخش مالی اندکی ضعیف هستیم و مشکل داریم." نوذری، علت تأخیر در اجرای برخی پروژه‌های بخش بالادستی را بحث مالی دانست و افزود: "می‌توان با تأسیس بانکی، سرمایه‌گذاران و پیمانکاران را حمایت کرد که این مسأله سبب تسهیل در روابط میان کارفرمایان و دستگاه‌ها می‌شود." وی افزود، به منظور تأمین مالی پروژه‌های صنعت نفت، بانک صنعت نفت در کشور تأسیس خواهد شد. وزیر نفت، قطع گاز از سوی ترکمنستان را برخلاف مفاد قرارداد بین دو کشور دانست و در عین حال افزود: "تا زمانی که طرف ترکمن، گاز را وصل نکند، درخصوص"

قیمت با آنها مذاکره نخواهیم کرد.»

نیاز به مدیریت شرایط

وزیر نفت با اشاره به محدودیت‌های موجود در بخش عرضه گاز با وجود خواسته‌های متعدد در خصوص گازرسانی به شهرها و روستاهای مختلف گفت: «برای صرفه‌جویی در مصرف گاز باید به صورت کلی و اصولی مدیریت کنیم. گازرسانی به روستاها بسیار مهم است، اما باید فکری هم به حال تولید کنیم.»

مجلس شورای اسلامی، در اولین روزهای آذرماه سال جاری با رأی ۱۸۲ موافق به دو فوریت طرحی رأی داده بود که بر اساس آن، به دولت اجازه داده می‌شد تا سقف یک میلیارد دلار از حساب ذخیره ارزی برای گازرسانی به روستاها برداشت کند. وزیر نفت با اشاره به روند نامتوازن قیمت‌گذاری حامل‌های انرژی به خصوص گاز گفت: «هم‌اکنون سه دهک جامعه ۵۱ درصد گاز کشور را مصرف می‌کنند و افراد دیگر، مصرف پایین‌تری دارند. اما اقشار کم‌درآمد نیز همان قیمت افراد پر درآمد را پرداخت می‌کنند.»

نوذری به نمایندگان گفت: «من هم با شما هم عقیده هستم که کشور ایران با عنوان دارنده دومین ذخایر گاز، شایسته نیست این شرایط را داشته باشد، اما شایسته هم نیست که این میزان سرمایه‌گذاری اندک در گاز صورت گیرد.» وزیر نفت تصریح کرد: «باید یارانه انرژی در کشور مدیریت شود. این روزها معادل ۴ میلیون و ۶۰۰ هزار بشکه انرژی در کشور توزیع شده که اگر قیمت آن را ۷۰ دلار بگیریم، در مجموع ۱۲۰ میلیارد دلار صرف مصرف انرژی در کشور می‌شود.» نوذری در دومین روز از حضور متوالی خود در مجلس، برای پاسخگویی به سؤالات نمایندگان، با اشاره به برنامه‌های تولید و مصرف گاز در کشور گفت: «میزان تولید گاز در سال‌های ۸۴ و ۸۵ باید بر اساس برنامه، به ۳۹۲ و ۴۰۰ میلیون متر مکعب در روز می‌رسید که در این سال‌ها، تولید به ۴۳۵ و ۴۶۴ میلیون متر مکعب در روز بالغ شد. از سوی دیگر، بر اساس برنامه، تعداد مشترکان جدید گاز باید به ۷۵۰ و ۶۹۰ هزار می‌رسیدند که در عمل ۹۱۹ و ۸۷۷ هزار بودند. براین اساس، بخش عمده‌ای از گاز تولیدی در کشور به مصرف خانگی و تجاری می‌رسد و متأسفانه گاز چندانی برای تزریق به میدان‌های کم فشار نفتی و صنایع انرژی‌بر که مهمترین مصرف‌کنندگان گاز هستند و موجب تولید ثروت می‌شوند، باقی نمی‌ماند.» وزیر نفت افزود: «تزریق گاز به میدان‌های نفتی کم فشار که در نیمه دوم عمر خود هستند، از نان شب هم واجب‌تر است. میدان‌های نفتی مانند آغاچاری، گچساران و بی بی حکیمه از جمله این میدان‌ها هستند که بخش زیادی از تولید نفت کشور را تأمین می‌کنند.»

از سوی دیگر، قطع گاز صنایع نیز با انتقاد دکتر

نهادنیدان، رییس اتاق بازرگانی ایران مواجه شد. نهادنیدان با انتقاد از این که قطع گاز صنایع و کارخانه‌ها به یک سنت و عادت تبدیل شده است گفت: «کم توجهی به توسعه پروژه‌های اقتصادی به ویژه در بخش گاز، موجب عدم حل مشکلات گاز کارخانه‌ها در ایام سرد سال است.» معاون سابق

اقتصادی شورای عالی امنیت ملی گفت: «اگر دولت گاز ندارد، پس چرا به انعقاد قراردادهای گاز با کارخانه‌ها اصرار می‌ورزد، اما تعهدی برای تأمین گاز واحدها در فصل زمستان نمی‌دهد.» به گفته وی، در کشوری که بیشترین ذخایر انرژی وجود دارد، چرا نباید ذخایر استراتژیک گاز وجود داشته باشد؟

انرژی و سیاست‌گذاری

مشکل اُفت فشار و کمبود گاز طبیعی، هرچند در نهایت مسأله‌ای مقطعی بوده و با خروج از روزهای اوج سرما به خودی خود حل خواهد شد، اما به خوبی توانست چند معضل ریشه‌ای حوزه انرژی در کشور را به همراه اثرات ناخوشایند بی‌توجهی به آنها به نمایش عمومی بگذارد. مهمترین این معضلات را باید در پرداخت یارانه بی‌هدف در این بخش جست‌وجو کرد. پرداخت بی‌هدف یارانه، نشان‌ها و سیگنال‌های غلطی را به تمامی بخش‌های اقتصادی که مصرف‌کنندگان انرژی محسوب می‌شوند، ارسال می‌کند. این بخش‌ها شامل مصرف‌کنندگان بزرگ صنعتی، خانوارها و بخش تجاری است. قیمت ناچیز انرژی موجب شکل‌گیری صنایع به شدت انرژی‌بر و نیز صنایع تولیدکننده کالاهای دارای مصرف بالا و غیراستاندارد انرژی در کشور شده است. ناچیز بودن هزینه‌های انرژی که برخی از کارشناسان و مدیران در گذشته آن را یکی از مزایای اقتصاد ایران تعبیر می‌کردند، موجب شده است امروز شاهد شکل‌گیری واحدهای متعدد خودروسازی در کشور باشیم که خودروهای دارای مصرف بالای بنزین تولید می‌کنند و اصرار چندانی نبر بر استفاده از تکنولوژی‌های نوین با هدف کاهش

مصرف سوخت خودروهای تولیدی خود ندارند. کارخانجات تولید لوازم خانگی، با استفاده از تکنولوژی‌های دست‌چندم در این صنعت، به تولید وسایلی با راندمان پایین انرژی مشغول هستند. نیروگاه‌ها با استفاده از تکنولوژی‌های نه چندان روزآمد، گاز طبیعی را با راندمان ۲۵ درصد به برق تبدیل می‌کنند و ساختمان‌هایی ساخته می‌شود که انرژی به راحتی از دیوارها، درها و پنجره‌های آن اتلاف می‌شود. سرمایه‌گذاران در خطوط تولیدی، عموماً خریدار خطوط و ماشین‌آلاتی شده‌اند که کمتر تکنولوژی‌بر و بیشتر انرژی‌بر محسوب می‌شوند و به همین دلیل، در بازار کشورهای صنعتی و در حال توسعه نیز مشتری چندانی برای آنها یافت نمی‌شود. جالب‌تر از تمامی موارد مذکور این است که باز به همین دلیل پایین بودن قیمت انرژی، انگیزه و توجیه اقتصادی چندانی برای اصلاح وضعیت موجود وجود ندارد. در این شرایط، هر سال و هر روز شاهد ثبت رکوردهای جدیدی در عرصه مصرف انرژی در کشور هستیم. رکوردهای بیشترین مصرف گاز طبیعی، بیشترین مصرف بنزین و بیشترین مصرف گازوییل هر سال از نو ثبت می‌شوند. به این ترتیب، به نظر می‌رسد اصلاح شرایط نابسامان یارانه انرژی، عمده‌ترین مسؤلیت سیاست‌گذاران حوزه انرژی در کشور طی ماه‌های آینده است، زمانی که کشور در آستانه اجرای سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی باید زمینه‌های شناخت و ایجاد حوزه‌هایی که اقتصاد ملی در آنها به راستی - و نه به مدد یارانه‌های بی‌حساب انرژی - دارای مزیت می‌باشند را فراهم سازد. در چنین شرایطی، سرمایه‌گذاران و برنامه‌ریزان اقتصادی خواهند توانست با شناسایی توانمندی‌های واقعی اقتصاد، به برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری صحیح مبتنی بر منطق روشن اقتصادی اقدام کنند. لازمه چنین تحولی، ارجحیت دادن منافع بلندمدت ملی بر مصالح کوتاه‌مدت در این حوزه است.

از سوی دیگر، بخش بالادستی صنعت نفت نیازمند توجه بیشتری است. در کشوری که همه ساله ارقام رشد دورقمی در بخش انرژی ثبت می‌شوند و بر اساس مطالعات انجام شده، گاز طبیعی دارای اولویت اول برای تأمین انرژی مصرفی کشور است، باید بیشترین سرمایه‌گذاری ملی در بخش بالادستی صنعت نفت و تولید نفت و گاز از منابع آن صورت گیرد؛ به ویژه، در خصوص گاز طبیعی که بزرگترین منبع آن، میدان پارس جنوبی است و گاز موجود در آن با شدت هرچه تمام‌تر از سوی شرکت‌های آمریکایی به نمایندگی از همسایه بی‌ملاحظه قطری در حال پمپاژ است.

حال سؤال اینجاست که طی سال‌های اخیر، تا چه حد به این اولویت نخست ملی اهمیت داده شده است؟ ■